

postmottak@kud.dep.no

STYRK KUNSTNERØKONOMIEN – Kunstnernettverkets innspill til Kunstnermeldingen

Om Kunstnernettverket

Kunstnernettverket ble etablert i 2011 og samler 19 landsomfattende organisasjoner som representerer skapende og utøvende kunstnere i Norge. Samlet har disse forbundene over 30 000 medlemmer.

Kunstnernettverket arbeider for at kunstnere skal kunne leve av, utvikle og fordype seg i sitt virke.

Kunstnernettverket arbeider politisk for et rammeverk som muliggjør et mangfold av kunstneriske uttrykk og at ulike kunstuttrykk verdsettes, uavhengig av geografi, etnisitet og kjønn.

Kunstnernettverket bygger på følgende verdier: ytringsfrihet, mangfold og likestilling. Kunstnernettverket kjemper mot enhver form for knebling av ytringsfriheten – både i Norge og utenfor landets grenser.

Kunstnernettverket støtter opp om et likestilt kunst- og samfunnsliv.

Kunstnernettverket takker for muligheten til å komme med innspill til Kunstnermeldingen, en melding som er helt avgjørende for samtlige kunstnerorganisasjoner ettersom meldingen vil ha mye å si for hvilken kunstnerpolitikk som skal gjelde i samfunnet. Vi strukturerer vårt innspill etter departementets punkter, og viser i tillegg til tidligere innsendt notat fra 2019.

Kunstnerløft

Et representativt og mangfoldig kunstliv er avhengig av rammevilkår som gjør det mulig å rekruttere til kunstneryrket og opprettholde kunstnerskap over tid, og dermed gir kunstnerne mulighet til å skape fri kunst av høy kvalitet.

Utredningen om kunstnerøkonomien «Kunstens autonomi og kunstens økonomi» og den tilhørende kunstnerundersøkelsen gjennomført av Telemarksforskning viste 10% nedgang i kunstneriske inntekter fra 2006 til 2013, mens resten av befolkningen i samme periode økte sine inntekter med 23%. Kulturrådets rapporter om kunstnerøkonomien, både under og etter pandemien, bekrefter også denne tendensen og peker dessuten på behovet for å jobbe målrettet med å bedre kunstneres inntektssituasjon. Kunstnernettverket vil også fremheve at styrking av kunstneres rammevilkår må skje på mange forvaltningsnivåer og med innsats fra flere departement.

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

1. Hva kan gjøres for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke utenfor de største byene? Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

DKS er landets største arbeidsplass for kunstnere, og virkeliggjør med dette regjeringens mål om at flere kunstnere skal settes i stand til å leve av sin egen kunstformidling. En økt satsing på DKS vil tjene både regjeringens kunstnerpolitikk og samtidig bidra til å nå målene i kulturmeldingen. Kunstnerne må sikres vederlag for bruk av opphavsrettslig materiale i DKS-produksjoner. Et sentralt suksesskriterium for DKS er gode produksjonsmiljøer. En sikring av allerede eksisterende miljøer og satsing på nye er derfor viktig. Festivaler, nasjonale og regionale arenaer og kompetansesentre for kunst, og biblioteker er også viktige oppdragsgivere, og en styrking av disse vil også gi tilgang til flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer.

Kunstnerstipend bidrar til kunstnerisk fordypning og dermed økt kompetanse. Kunstnerstipend gjør det mulig for kunstnere å bo og virke også utenfor de store byene. Videre er kunstnerstipend avgjørende for å sikre nyskaping, frie ytringer og rekruttering til kunstneryrket, og sikrer dessuten at et mangfold av kunstnere forblir i yrket. Kunstnerstipend bidrar til et rikt og mangfoldig kunst- og kulturtilbud i hele landet.

Vi vil ha:

- En regionreform som sikrer god kunstnerøkonomi og et likeverdig tilbud i hele landet.
- Fortsatt oppnevningrett til statens stipendkomiteer og fagfellevurdering av kunstnerisk kvalitet.
- En gradvis økning av antall stipendhjemler for å oppnå 200 nye kvoter i løpet av de neste fire årene.
- Tildelingsprosent for Statens Kunstnerstipend på minst 25 % for alle kunstnergrupper.
- Årlig regulering av størrelsen på Statens kunstnerstipend tilsvarende gjennomsnittlig lønnsvekst i statlig sektor.
- Endring av aldersgrensen i forskrift for Statens kunstnerstipend fra 67 til 70 år, tilsvarende pensjonsbestemmelsene i staten for øvrig.

2. Hva kan gjøres for at kunstnere får rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

Hva er de største utfordringene for å oppnå rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk? Hva oppleves som de største kompetanseutfordringene ved det å drive egne virksomheter?

For å legge til rette for at kunstnerne kan nå sitt fulle potensial, fordype seg, skape og utøve kunst, må det investeres i kunstnerne, som er det første leddet i verdikjeden. Det vil kunne bidra til sysselsetting og kunstopplevelser av høy kvalitet over hele landet. Samfunnet trenger et tilstrekkelig tilfang av kunstnere med ulik sosial og økonomisk bakgrunn og et mangfold av kunstneriske ytringer.

Staten skal ha et helhetsblikk på forvaltningen av kulturressursene. Vi anser det som en selvfølge at kunstnerne gis rimelige vilkår når offentlige aktører selv engasjerer kunstnere som oppdragsgiver eller arbeidsgiver. På mange områder er dette dessverre ikke tilfelle. Et eksempel er at kunstnerne i stipendkomiteene for Statens kunstnerstipend får langt mindre betalt enn det arbeidsmengden tilsier, og flere av foreningene subsidierer følgelig saksbehandlingen knyttet til de statlige stipendene. Et annet eksempel er privatkopieringskompensasjonen. Retten til privatkopieringskompensasjon er fastsatt i åndsverkloven, slik at allmennheten sikres tilgang til kultur.

Rettighetshaverne får økonomisk kompensasjon gjennom en årlig bevilgning i statsbudsjettet. Ordningen ble i 2018 utvidet til å omfatte nye rettighetshavergrupper: litterære og visuelle verk. Kompensasjonen har, tross utvidelsen, og selv om Norwaco i sine søknader til departementet har redegjort for at det strider mot intensjonen bak utvidelsen av ordningen, ikke økt.

Kreativ sektor har opphavsretten som sitt åndedrett, og det er helt avgjørende for økonomien at myndigheter, både nasjonalt og i EU, legger godt til rette for at de som lager innholdet som driver økonomien må få sin rettmessige del. Det skapes enorme verdier som rettighetshavere ikke får sin rettmessige andel av. Dette er noe av det viktigste en kunstnermelding bør søke å finne løsninger på.

Vi vil ha:

- Rett til kollektive forhandlinger for alle kunstnere.

- Vår rettmessige andel av inntektene når andre tjener penger på våre verk, jf. retten til rimelig vederlag §69 i Lov om opphavsrett til åndsverk og DSM-direktivet.
- Videreføring og styrking av de nordiske systemene for kollektiv forvaltning og avtalelisens.
- Markant økning i statens kompensasjon for privat kopiering av åndsverk.
- Vederlag for bruk av åndsverk i klasserom - klasserommet er ikke en privat arena.
- Tariffavtale for DKS i alle fylker, med gode lønns- og arbeidsvilkår.
- Kunstnerrepresentasjon i styrer og råd hvor det tas beslutninger som påvirker kunstneres inntekter og muligheter for yrkesutøvelse.
- Fortsatt statlig finansieringsansvar for viktige kulturinstitusjoner.

3. Hva kan gjøres for å bedre kunstneres tilgang til sosiale rettigheter?

Hva er de største utfordringene når det gjelder sosiale ordninger, inntektssikring og forsikring for frilansere og selvstendig næringsdrivende? Hva er den største utfordringen når det gjelder pensjonsopptjening og sparing? Hva oppleves som de største hindrene for etablering og ansettelse i eget aksjeselskap?

Alle i Norge skal i prinsippet ha like rettigheter, men kunstnere faller ofte gjennom det sosiale sikkerhetsnettet. Kunstnere har lav gjennomsnittsinntekt, midlertidige arbeidsforhold, og kombinasjonen av ulike tilknytningsmodeller bidrar til at kunstnere får mindre igjen for velferdsytelsene enn andre. Sårbarheten og manglene i de sosiale rettighetene har blitt ekstra tydelige de siste to årene, med regjeringens nedstengninger som følge av koronaepidemien. Men også i en tilnærmet normalsituasjon er forskjellene for store. Kulturdepartementet bør aktivt samarbeide med andre departement, deriblant Arbeids- og inkluderingsdepartementet, for å forbedre denne situasjonen.

Tilknytningsforhold og inntektssikring

Mange kunstnere og kulturarbeidere opplever at de ikke får arbeidsoppdrag uten å måtte ta dem i egen næring. I mange av disse situasjonene er dette snakk om «uekte» og påtvungne næringsoppdrag. Hvis man krever å være lønsmottaker risikerer man at oppdraget gis til en annen. Konsekvensen av å være selvstendig næringsdrivende er at man mister trygderettigheter, står uten yrkesskadeforsikring og at arbeidsmiljøloven og fremforhandlede tariff- og normalavtaler ikke gjelder. Kunstnernettverket er derfor svært positive til arbeidet som nå er iverksatt for å tydeliggjøre Arbeidsmiljølovens arbeidstaker- og arbeidsgiverbegrep.

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

Men; det hjelper lite å ha et lovverk hvis det ikke etterleves. I dag må den enkelte vurdere risikoen av å kreve en arbeidsavtale opp mot mulige svekkede forutsetninger for nye oppdrag.

Som del av Regjeringens arbeid med å styrke arbeidsmiljølovgivningen, er det derfor avgjørende at myndighetene også sikrer at lovendringene etterleves.

For enkelte kunstnere og kulturarbeidere er det naturlig og riktig å være selvstendig næringsdrivende, og for denne gruppen er Kunstnernettverket svært glade for at Regjeringen har iverksatt et arbeid for å sikre et sosialt sikkerhetsnett og velferdsordninger. Under pandemien ble det etablert en egen inntektssikring for selvstendig næringsdrivende fordi Stortinget så at inntektssikringen til denne gruppen er vesentlig dårligere enn for ansatte med dagpengerettigheter. Det bør utredes om det er mulig å innlemme selvstendig næringsdrivende i dagpengeordningen, eller om det bør opprettes en tilsvarende dagpengeordning for denne gruppen. Under pandemien falt likevel mange kunstnere med kombinasjonsinntekter utenfor de midlertidige støtteordningene. En utredning, og løsning må ta høyde for at mange kunstnere har såkalt “lappeteppeøkonomi”.

I denne sammenhengen er det også viktig å poengtere at det bør åpnes for kollektiv forhandlingsrett for selvstendig næringsdrivende kunstnere i tråd med den konkurranserettslige utviklingen i EU. Det bør også sikres at norsk konkurranselovgivning ikke er til hinder for utarbeidelse av veiledende eller anbefalte satser for kunstnere som påtar seg ulike typer selvstendige oppdrag.

- Kunstnernettverket støtter en tydeligere definisjon av arbeidsmiljølovens arbeidstaker – og arbeidsgiverbegrep, og forventer at myndighetene følger opp etterlevelse av lovverket.
- Kunstnernettverket mener det bør utredes om det er mulig å innlemme selvstendig næringsdrivende i dagpengeordningen, eller om det bør opprettes en tilsvarende dagpengeordning for denne gruppen.
- Kunstnernettverket mener det bør åpnes for kollektiv forhandlingsrett for selvstendig næringsdrivende kunstnere i tråd med den konkurranserettslige utviklingen i EU, og det bør sikres at norsk konkurranselovgivning ikke er til hinder for utarbeidelse av veiledende eller anbefalte satser.

Sykepenger/NAVs forsikringsordning

Noen positive endringer har skjedd de siste årene, blant annet i hvordan folketrygdens korttidsytelser beregnes for de med kombinerte inntekter. Samtidig er systemet fortsatt komplisert, og delvis basert på skjønn, noe som kan være krevende i møte med svært varierende kompetanse hos NAV når det gjelder våre gruppers særskilte arbeidssituasjon.

Selv om sykepengedekningen for selvstendige næringsdrivende er økt til 80 prosent fra 17. sykepengedag, er det for lavtlønte kunstnere likevel ikke nok. Spesielt hvis man blir langtidssykemeldt. Kunstnernettverket mener dekningsgraden bør økes til 100%.

Fram til dette skjer, må dagens system med frivillig tilleggstrygd forbedres. I dag skal denne ordningen være en selvfinansierende forsikringsordning, og er således mer å betrakte som en kommersiell forsikringsordning, enn en sosial tilleggsordning for å dekke opp for manglende lovfestede rettigheter. Premien er derfor uforutsigbar og endres hyppig, noe som er svært krevende for kunstnere som oftest både har lav, og variabel inntekt. Tilleggsforsikringen for næringsdrivende er også svært dyr, og denne gruppen har rett og slett ikke råd til den.

En annen utfordring er at forsikringsordningen ikke legger til rette for de med kombinerte inntekter. Hvis man både er frilanser og selvstendig næringsdrivende kan man kun tegne forsikring for næringsdelen av sitt virke, uansett hvor lav næringsinntekten er. Lovendringen som trådte i kraft 1.1.19 var ment å skulle bedre vilkårene for de med kombinerte inntekter, men har altså samtidig fratatt denne gruppen muligheten for å tegne tilleggsforsikring for de første 16 sykedagene.

En annen utfordring er at investering i egen næringsvirksomhet kan svekke Folketrygdegrunnlaget. Kunstnerisk virke vil også ofte ha mye mer ujevnt fordelt inntekt enn annen næringsvirksomhet. Bøker, forestillinger, oppdragsverk og utstillinger mm. kommer ikke fast og årlig. Ofte skapes verket et annet år enn inntjeningen. Derfor kan minstefradrag for selvstendig næringsdrivende være hensiktsmessig.

- Kunstnernettverket mener at sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) må økes til 100 prosent fra 17. sykedag, slik den nå er for frilansere som ikke er selvstendig næringsdrivende.
- Kunstnernettverket mener at ordningen med at tilleggsforsikringen for frilansere/ næringsdrivende skal være selv bærende bør endres og at staten bør subsidiere deler av forsikringspremien for denne gruppen.
- Kunstnernettverket mener at tilleggsforsikringsordningen må endres slik at de med kombinerte inntekter frilansere/næringsdrivende kan tegne forsikring også for frilansdelen av sitt virke.

Pensjon

Ifølge Kunstnerundersøkelsen *Kunstneres inntekt i 2013* ved Telemarkforskning, har nærmere halvparten av kunstnerne ingen pensjonsordning. Selvstendig næringsdrivende kunstnere, frilansere og korttids- og deltidsansatte har i stor grad basert seg på Folketrygdens minstepensjon som eneste pensjonsordning. Med omleggingen av folketrygden, bortfallet av bestearsregelen som var uvurderlig for kunstnere med svært

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

skiftende inntekter, og reduserte utbetalinger, er det påkrevd å finne andre løsninger om ikke kunstnerne skal ende i fattigdom.

Første prioritet er at man må sikre tjenestepensjonsrettigheter på den type inntekter kunstnere faktisk har. Dette innebærer lønn fra korte ansettelser, frilansinntekter (inntekter fra ikke-ansatt lønnsarbeid), arbeidsstipender.

Målsettingen med innføring av pensjon fra første krone har vært at ansatte med lave inntekter, flere arbeidsgivere, og små stillinger ikke skal diskrimineres, men sikres en pensjon å leve av i likhet med andre. I kulturfeltet finnes det mange arbeidstakere som faller innenfor denne beskrivelsen, men også mange som er ikke ansatte lønsmottakere (frilansere) Disse er i dag ikke omfattet av tjenestepensjon. Det er Kunstnernettverkets syn at virkeområdet i Lov om tjenestepensjon burde endres til også å omfatte frilansere. Pensjonsområdet har generelt gått i retning av at all inntekt skal telle med i opptjeningen av pensjon, og vi mener dette også burde gjelde for ikke ansatte lønsmottakere.

Når det gjelder Statens kunstnerstipend/arbeidsstipendene, garanterer staten allerede for en del av kunstnernes inntekt i en periode. Stipendene utbetales som lønn, og det betales således også arbeidsgiveravgift. Det er derfor nærliggende at det også skal være en tjenestepensjonsordning knyttet til stipendene.

Systemet med egen pensjonskonto er svært positivt, og vil for mange kunstnere med korte ansettelser være en viktig forutsetning for å gjøre det mulig for å opparbeide seg et minimum av tjenestepensjon. Men mange kunstnere har en kombinasjon av så godt som alle ulike tilknytningsformer. Det er en stor utfordring å sikre et akseptabelt pensjonsgrunnlag for denne gruppen. Vi ønsker derfor å poengtere at *prinsippet* om en egen pensjonskonto, med mulighet for valg av leverandør, *strukturelt* åpner opp for en bredere, og mer langsiktig tenkning. På sikt håper vi at ordningen kan utvides til å koordinere innskudds- og hybridordninger på en god måte, samt favne tjenestepensjon fra oppdrag, samt eventuell individuell/supplerende pensjonssparing.

Den virkelige utfordringen når det gjelder pensjon for mange kunstnere er likevel *inntektsnivået*. Lave og variable inntekter gjør det ofte svært vanskelig å prioritere pensjonssparing.

- Kunstnernettverket mener den primære målsettingen må være å sikre kunstnerne pensjonsrettigheter på den inntekten man faktisk har. Dette innebærer tjenestepensjonsrettigheter på frilansinntekt og arbeidsstipend.
- Kunstnernettverket mener at ordningen med egen pensjonskonto, hos selvvalgt leverandør, bør tilpasses og videreutvikles slik at man enklere kan samle ulike typer pensjonssparing fra ulike tilknytningsformer.
- Kunstnernettverket mener intensjonen bak prinsippet om pensjon fra første krone bør veie så tungt at også frilansere (ikke ansatte lønsmottakere) bør omfattes av tjenestepensjon.

Opprettelse av aksjeselskap

Det kan være flere faktorer som oppleves som hindre når kunstnere vurderer å starte aksjeselskap, uten at Kunstnernettverket konkret har undersøkt dette blant medlemmene i Kunstnernettverkets organisasjoner. Vi vil her peke på noen faktorer som kan tenkes å spille inn:

For lavtlønte kunstnere vil minimumsbeløpet for aksjekapital kunne være for høyt. I Fafos rapport om velferdsordninger for selvstendige næringsdrivende fra 2022 står det å lese i sammendraget at informantene var “opptatt av valget mellom enkeltpersonforetak og aksjeselskap som organisasjonsform, og enkelte tok til orde for at det var for stor forskjell mellom organisasjonsformene for de som har svært variabel inntekt fra ett år til et annet.” Man kan se for seg at mange kunstnere også frykter å måtte bruke mer arbeidstid på administrative oppgaver enn det de allerede gjør, dersom de oppretter et AS, samt frykte økte utgifter til regnskap/revisor.

Fafos rapport er svært relevant for arbeidet med sosiale ordninger for selvstendige næringsdrivende og frilansere og kan leses i sin helhet her:

<https://www.fafos.no/zoo-publikasjoner/fafos-rapporter/velferdsordninger-for-selvstendig-naeringsdrivende>

Kunstnere skal ikke måtte velge mellom opphavsrettigheter og sosiale rettigheter. Under revisjonen av åndsverkloven i 2018 ble arbeidsgiversidens forslag om å innføre en arbeidsgiverregel med overdragelse av opphavsretten ettertrykkelig avvist av Stortinget. Dette utfordres likevel stadig i dag. Kunstnermeldingen må derfor slå tydelig fast at kunstnere har krav på begge deler og at tilknytningsform på arbeidsforholdet ikke skal påvirke rettigheter til åndsverk. EUs DSM direktiv krever at det betales rimelig vederlag for utnyttelse av åndsverk.

Det er Kunstnernettverkets håp at det kan komme noe godt ut av denne pandemien. En synliggjøring av, og økt forståelse for, kunstnere og kulturarbeideres skjøre og sammensatte arbeidsliv, bør kunne legge et godt grunnlag for å sikre et bedre sosialt sikkerhetsnett enn man har i dag. Den avgjørende forutsetningen vil likevel som alltid være; politisk vilje.

4. Hvordan sikre kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Hvordan oppleves vilkårene for kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Vi mener dette punktet henger nøye sammen med punkt 2 om rimelig betaling siden en økonomisk uavhengig kunstner er en fri kunstner. Staten er en viktig oppdragsgiver, og i et lite land som Norge må vi ha en aktiv kulturpolitikk for å sikre kvalitet, mangfold og kunstnerisk frihet.

For kunsten skal være fri og uavhengig. Kunstnernettverket kjemper mot enhver form for knebling av ytringsfriheten og innskrenking av ytringsrommet, både i Norge og utenfor landets grenser. All kunst skal være fri. Fri kunst er grunnleggende for demokratiet. Kunstnere må ha frihet til å forestille seg, skape og dele kunstneriske uttrykk.

Vi er glade for at demokrati og kunstnerisk frihet blir koplet sammen så tydelig i mandatet til Ytringsfrihetskommisjonen (NOU 2022:9), som ble lansert 15. august i år (kapittel 14: Ytringsfrihet i kunsten). Her står det at bl.a. at “kunstens og kulturens demokratiske betydning særlig ligger i at de er kanaler og arenaer for den åpenheten og kritikken som demokratiske samfunn er avhengig av” (s. 30).

Kunsten har en sentral rolle i det moderne samfunnet, den gir oss felles opplevelser og styrker fellesskapet i en stadig mer oppdelt offentlighet og kompleks samtid. Kunst er koblet til erkjennelse og refleksjoner, sansning og undring og er avgjørende for frie ytringer. Møtet med kunst og et mangfold av kunstneriske uttrykk kan bidra til selvstendig tenkning og en nyansert og mangfoldig samfunnsdebatt.

Vi vil ha:

- Grunnleggende respekt for ytringsfriheten, og den kunstneriske ytringsfriheten

- Armlengdes avstand fra politiske myndigheter ved tildeling av midler til kunst. Et av tiltakene som Ytringsfrihetskommisjonen anbefaler, er “å lovfeste prinsippet om armlengdes avstand i kulturlova og sikre uavhengig organisering av offentlige kunst- og kulturinstitusjoner” (s.301), og Kunstnernettverket støtter dette.
- Fagfellevurdering
- Økonomisk rom for at kunstnere kan skape på fritt grunnlag uten å være avhengig av meningene til oppdragsgiver, og økonomisk rom for å sikre rekruttering av kunstnere med ulik sosial bakgrunn.
- Styrke Fribyordningen for å kunne tilby beskyttelse til flere forfulgte kunstnere, er et av tiltakene som Ytringsfrihetskommisjonen anbefaler, som Kunstnernettverket støtter.

5. Hvordan sikre at kunstnerbefolkningen gjenspeiler vårt mangfoldige samfunn?

Hvordan oppleves mangfoldet i kunstnerbefolkningen i dag? Hvordan sikre at kunsten er relevant og representativ for alle?

Sosial og økonomisk bakgrunn har innvirkning på hvem som i realiteten kan eller tør velge kunstneryrket. Dette spørsmålet er nært knyttet sammen med punkt 2 om rimelig betaling og punkt 3 om sosiale rettigheter for kunstnere. Så lenge kunstnere ikke har det samme sosiale sikkerhetsnettet som den jevne arbeidstaker, vil mange vegre seg for å satse på kunst som yrkesvei.

Vi vil ha, i tillegg til tiltakene som er nevnt under punkt 2:

- Et profesjonelt kunsttilbud til alle uavhengig av bosted, sosioøkonomisk og etnisk bakgrunn og fysiske og psykiske utfordringer.
- Økt bruk av DKS i skolen, for å gi plass til en større bredde av kunstuttrykk.
- Styrking av de estetiske og kunstneriske fagene i skolen. Barn og unge må gis anledning til å utvikle personlighet og skapende evner gjennom kunstfag i skolen, og de må få møte kunst og litteratur på kunstens egne premisser.
- Kompetansekrav for lærere også i estetiske fag og obligatorisk opplæring i disse fagene i lærerutdanningen.

Kunstnernettverket anser det ikke som et mål at all kunst skal oppleves relevant og representativ for alle, men at det er en demokratisk rett at alle kan finne kunstuttrykk som oppleves relevante for dem.

6. Hvordan bidra til økt internasjonalt samarbeid?

Hvor viktig er internasjonale oppdrag og samarbeid for den kunstneriske virksomheten? Hva oppleves som de største utfordringene med å samarbeide med kunstnere og institusjoner i utlandet?

Kunst og kulturlivet har alltid vært preget av internasjonal samhandling. Norsk kunst holder dessuten høyt internasjonalt nivå, med kunstnere som møter stor interesse fra et internasjonalt publikum. Den aller viktigste suksessfaktoren for å lykkes i utlandet, er å satse nasjonalt.

Det finnes en rekke ordninger der hovedformålene er internasjonalt samarbeid, markedsføring og tilgjengeliggjøring av norsk kunst og kultur i utlandet, men ordningene har relativt små økonomiske rammer. Kulturrådet og organisasjonene som inngår i nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA) er de største virkemiddelaktørene målt i antall ordninger og samlede bevilgninger. Den norske modellen, som omfatter samarbeidet mellom NAA-organisasjonene, norske utenriksstasjoner og UD sentralt, er anerkjent og velfungerende og har sterk kunstfaglig forankring i sine respektive felt, gjennom tett kontakt med kunstnere, kunstnerorganisasjoner og bransje.

Å satse offensivt og tilrettelegge for at norsk kunst når ut utenfor landets grenser, bidrar til vekst og utvikling for norsk kunst og kultur, men også til dialog og nye møter mellom mennesker på tvers av landegrensene. Det er god kulturpolitikk og god utnyttelse av de investeringene som gjøres nasjonalt.

Kunstnernettverket arbeider for en styrket utenlandssatsing.

Vi vil ha:

- En helhetlig, langsiktig og forpliktende internasjonaliseringsstrategi for kunst og kultur.
- Reell styrking av statens kultursatsing i utlandet, som ivaretar de ulike forutsetningene og behovene forskjellige kunstfelt har.
- Økning i frie søkbare midler til norske kunstnere som arbeider internasjonalt.

På vegne av Kunstnernettverket,
vennlig hilsen
Heidi Marie Kriznik

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

NORSKE BILLEDKUNSTNERE | NORSKE KUNSTHÅNDVERKERE | FORBUNDET FRIE FOTOGRAFER | GRAFILL | DEN NORSKE FORFATTERFORENING | NORSKE BARNE- OG UNGDOMSBOKFORFATTERE
NORSKE DRAMATIKERES FORBUND | NORSK OVERSETTERFORENING | NORSK FAGLITTERÆR FORFATTER- OG OVERSETTERFORENING | CREO – FORBUNDET FOR KUNST OG KULTUR | GRAMART
NORSK KOMPONISTFORENING | NOPA – NORSK FORENING FOR KOMPONISTER OG TEKSTFORFATTERE | NORSK SKUESPILLERFORBUND | NORSK SCENEINSTRUKTØRFORENING
NORSKE DANSEKUNSTNERE | NORSK FILMFORBUND | NORSKE FILMREGISSØRER | NAVIO – NORSK AUDIOVISUELL OVERSETTERFORENING